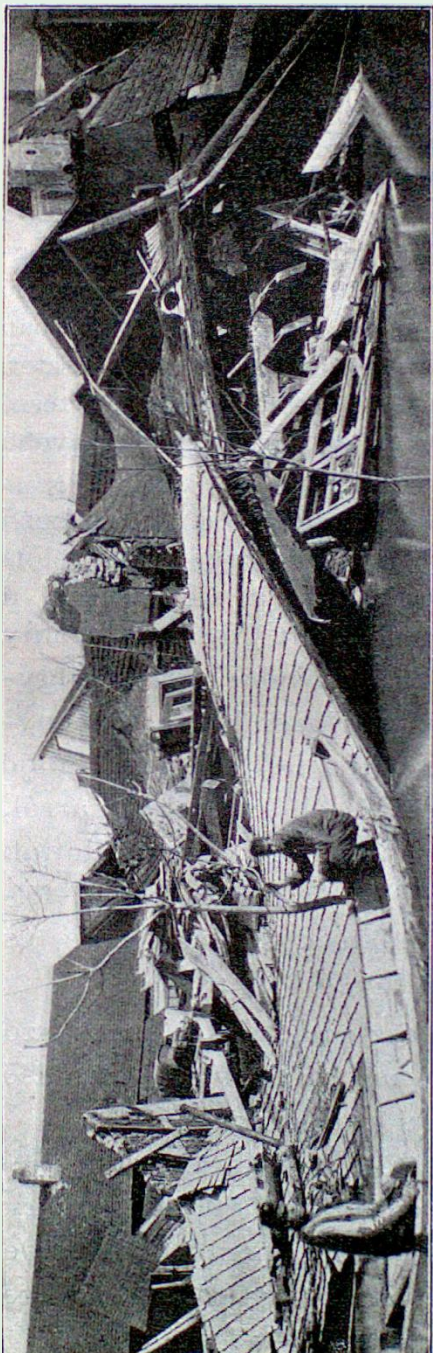

„Die obdachlose Stadt“

**Der Wiederaufbau von Szeged in Kálmán Mikszáth's
Publizistik**

Endre Hárs (Szeged)

TÁMOP-4.2.1.D-15/1/KONV-2015-0002

osztrák kulturális fórum^{bud}

**Mikszáth 1886, Ferenc Veress
(Ungarisches Nationalmuseum)**

**Mikszáth um 1909, Sándor Nyilassy
(Ferenc Móra Museum Szeged)**

**Mikszáth 1911-13, Gyula Benczúr
(Petőfi Literaturmuseum Budapest)**

Mikszáths Tod 1910
Trauerzug auf der Rákóczi út
in Budapest

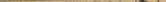
Szerkesztőségi és kiadó-
iroda:
Iskola-utca 284-ik szám,
I. emelet.

POLITIKAI, KÖZGAZDASÁGI ÉS IRODALMI NAPILAP.

A mezőhegyesi kir. méntelep
100 manokB18 befűzéseként az állatállomány

Mielőtt a napirenden levő tárgyak
zárult a tanácskozás főlévételnek, Obláth
pópót ur indítványára jegyzőkönyvileg

Hirdetéseket lapunk
számára elfogadjuk:
Budapest: Láng L. és
Társ. Goldberger V. Hajnal
Wilmos.
Bécsben és Hamburgban:
Haasenatzen és Vogler.
Bécsben és M. m. Frank-
furtban: Daube G. L. és Társa.

raa könyvnyomdáiban.

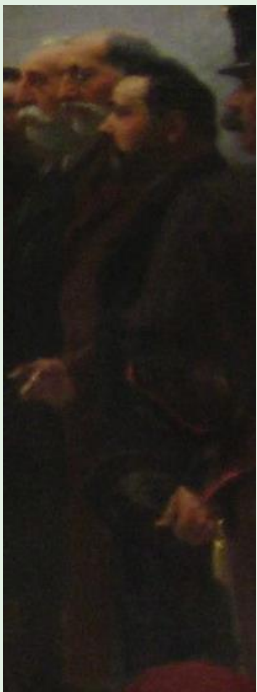
ÉRTESÍTÉS.

Eiseinstädter S. és társai.

Budapest, vaczi-körút.

Szegeden, 1879. nyomatott Endrénycsik Lajos és társa könyvnyomdájában.

Pál Vágó:
Szeged szebb lesz mint
volt
[Szeged wird schöner als
es je gewesen]
1902
(Móra Ferenc Museum
Szeged)

SZEGED PUSZTULÁSA.

IRTA:
KÁKAY ARANYOS N°. 3.

SZEGED, 1879.

NYOMATOTT A KIADÓTULAJDONOS ENDRÉNYI LAJOS ÉS TÁRSÁNÁL.

1985

DER UNTERGANG VON SZEGEDIN

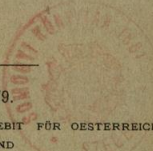
NACH EIGENEM ERLEBNISSE UND AUTHENTISCHEN
QUELLEN VERFASST

VON
KÁKAI ARANYOS N°. 3.
(KOLOMAN MIKSZÁTH)
JOURNALIST IN SZEGEDIN.

SZEGEDIN, 1879.

COMMISSIONS-VEPLAG UND ALLEINDEBIT FÜR OESTERREICH
UND DAS AUSLAND

VON B. TRAUB & CO. IN SZEGEDIN U. WIEN.

1557.

Dr. László Török úrnak
Aranyos úrnak

A FELTÁMADT SZEGED.

ÜNNEPI EMLÉKLAP.

KIADATOTT:

Ő FELSÉGE A KIRÁLY LÁTOGATÁSA ALKALMÁVAL.

«SZEGED SZEBB LESZ, MINT VOLT.»

■ Fény- és árnyképek. ■

ERT A

EGY ISMERETLEN

BUDAPEST, 1880.
GRIMM GUSZTÁV.

**Links: Mikszáth:
Lajos Tisza und
sein Hof in
Szeged. Licht-
und
Schattenbilder
Budapest 1880.**

Rechts:
Mikszáth: Szegedi
Képek
Vasárnapi Újság
28. Oktober 1883.

SZEGEDI KÉPEK

Szeged hasonlít a kőkorszak-díchoz, legfeljebb jön a gabonászerű búrok, ezek a nagy körömsín innen mindenfelé apró házak, aztán jön a hej, ezek a kis körömsín inneni már városias épületek, s végül jön a szino-jára, a kis körömsín belüli paloták, vagis régi chevezeas szerint a „Palák-város”. Egy szóval Szegedben a fényes város mintegy el van burkolva, először egy kis város által, a aztán egy fal által körömsín.

De azért a látkép mégis impozáns. A színház és a körülötte levő paloták, a szép penészfedeli városháza s a régi jó realiskola már messziről mutatják, hogy bent, a Legközpén van van. Az újszegedi népkörből nézve pedig veteked a látkép Budapestnél bármely lemezbebszólással.

Tízre lakos mindenesetre jóleltet tanúsított, de legszebb volt tőle, hogy a szegediak és építkezési módját megtarthatja. Az ő magyarok motivációja nem doute el, hanem önmagukra és egyetlen mintájára öntötte bele, a mit ő maga rajzolt. E kis magyarok házak, melyeknek padlásaihoz még a piros kőrúccok is a kőfog, mint egy nyelvé a melyeknek kereszt paprikakoszorú övezik hullámok, a legérdekesebbek. Különösen a „Déliháztűz” teszt kedves. Nagy házakat mindentűn találunk a ezek az egész világon egyformák, hanem ilyen „Déliháztűz” csak Szegeden lehet látni.

Száged lakóház jobban is illenek ezek — mint a tükörfüreg-ablakú paloták; mert bizony gyakori eset, hogy ilyen palota első emeletén átriosz mándis emberek laknak, a s tükörműablak a verfény ellen az «anyuk» öcska kötevényével van jól-rosszul befűzőnyözve, ha pedig kitörök az «uri úveg», újsgá-papírossal lezár pótoltat.

Egy kicsit idegenszerű, ha ott járunk, az, hogy minden ház új meg. Barátságosabbak, nyíltabbak volnának a haros falak.

Meglesz különben az is. Azt majd megcsinálja nekik az idő — ingven.

Az itt ma bemutatott kép a felső körtöltés felől ábrázolja a várost s ott látható még az alföldi városok híres szőlőmájából is egy példány.

Biz az nem valami mutatós város innen.
... Hanem csak tessék aztán beljebb
menni!

Második lépünk a királyi lakosztály belsejét mutatni.

Valaha az oligarcha urak, ha király vendégük volt, azt tették, hogy azokat a szobákat a főleges személy távoztával beesutták, semmit azokban meg nem mondván, tisztán így, melyből a király vagy királyné kikelt, a félig kiürített pohár, melyből ivott, a szappan, a melylyel mosdott, az mind úgy maradt kevély emlékül az utódoknak.

A demokrácia másképp tesz.
Mikor a király kedden éjjel elutazott, másnap, szerdán elővazarték a szótárakban levő holt-
mint: jussom belőle mindenkinek. És ezzel mindenki jussom közé,ebb a királéhoz.

A holmik között melyeknek értéket derekasan verte fel a lojalitást, volt két nőjegytartó is, az egyiket Horváth Gyula, a szentesi kormánybiztos vette meg.

A névjegytartó alján az új birtokos két arcképet is talált. Esményített női alakok voltak: királyi szemnek is tetszetős látvány mindkettő.

Egy polgárius kinézésű öreg aszony, ki szinte ott settenkedett a heriztások között, kíváncsián kérdező:

— Ugyebár ezek az ő felsége leányai, kérem alássan, mert hogy kétső van, azt mondják.
— Nem bír az Ielkem. Ezek csak úgy ki vannak gondolva. Hát látta-e a királyi jó aszszony?
— Látam bizony, kérem alássan, színről színre.

— No az derek.
— Megnézem, meg én, mert hát tessék tudni, ugy vagyunk mi ketten, hogy ő is öregeske, én is olyanforma korásu volnék. Ittennek ez ő jövőből. — már csak odazokodom, mondok, mert látha sohse találkoznunk már egymással?

E kis párbeszéd is hiven tükrözte vissza nemcsak a szegedi nép egyszerű naiv észjárását, hanem a király iránti ragaszkodást is.

Ar összes népnyelvek között, melyeknek bővebbek voltak a szegediek, a legérdekesebb volt a szegedi népnyelv, mely ezernyi meg ezernyi neptemeg előtt folyt le.

Megőrendülte az a felhávoarási barát ez-
o.64-as estendővel, hogy jön meg olyan nap,
a mikor három vasárnap lesz egy végben.

Es volt a második vasárnap hetfőn de-
tűn.

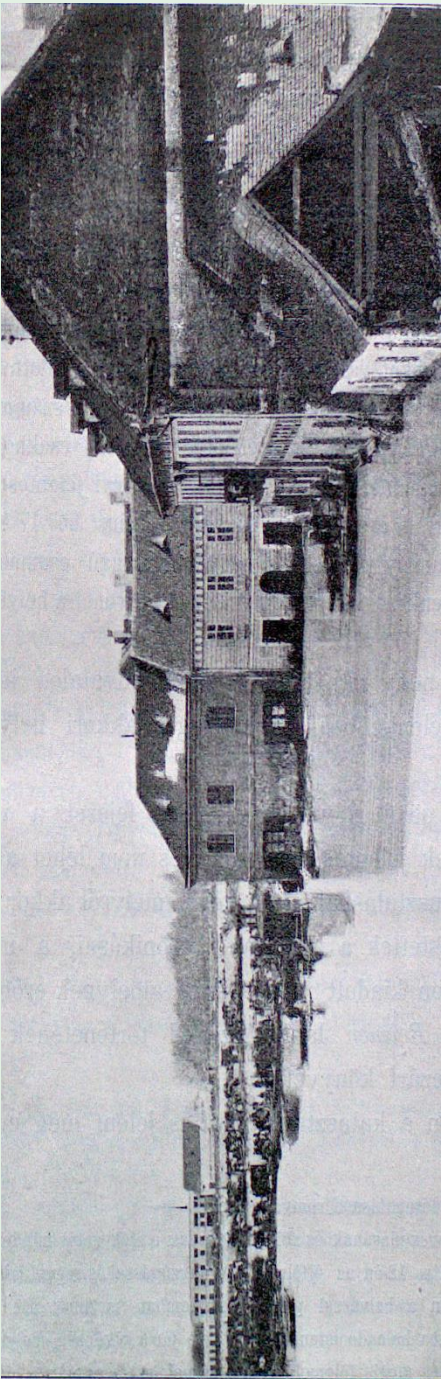
Uanepi ruhában tódultak ki a népek az új hidon át, a megszépült nepekertbe, hol különféle tarka csoportok tarták szeme elé a felségének a szegedi népeletet. A svájci stílus kisközség-teremben kecskelyem huzárakba öltözött leánybandárium tánczolt — melynek méltó párja volt a férfi

A KIRÁLY ELFOGADÓ TERME SZEGEDEN

A KIRÁLY A SZIGEDI NŐTÜNKET

1. Möglichkeitshorizonte der Stunde Null

a. Visionen

„Wenn der Szegediner die silbernen Rücken der Wellen abrudert, träumt er, während ihm die Gischt von allen Seiten seines Seelentränkers entgegenschlägt, über die schönen Parks und Paläste, die hier, wo jetzt das Wasser herrscht, einst entstehen werden. / Der Gedanke der Neuschöpfung strebt von überall hervor [...]“ (Isten neki – mégegyszer a Borcsa, MKÖM 56/64)

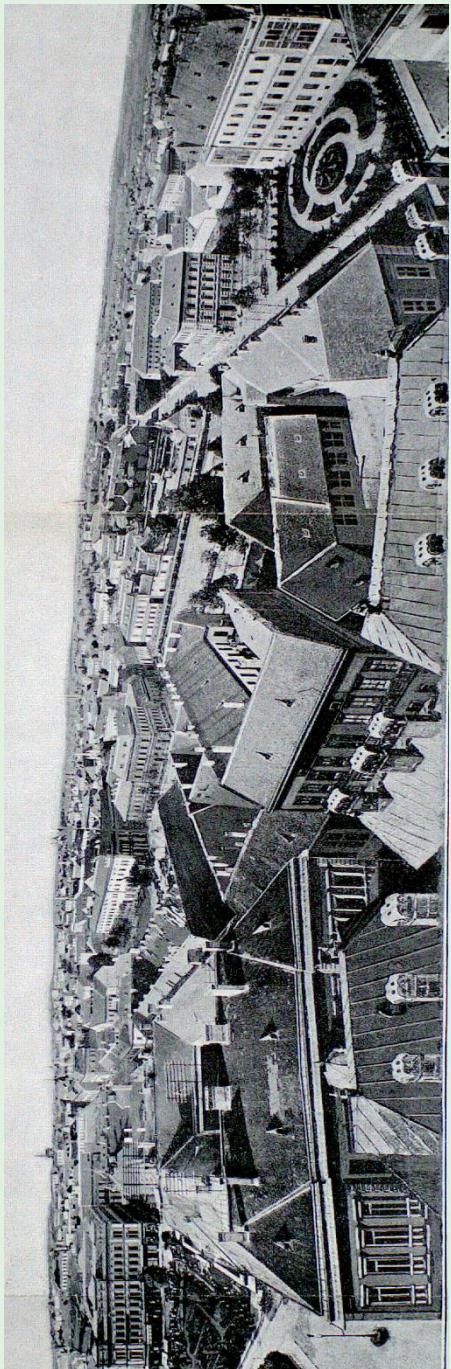
„Du siehst vor Dir unter dem Schleier der Nacht die neue, glänzende Stadt sich ausbreiten, die keinen Anfang und kein Ende hat, du siehst ihre schlanken Paläste, die leuchtenden Kirchen, die herrlichen Schaufenster. / Stolz erhebst du das Haupt: Dein Herz füllt sich mit ungarischem Ehrgeiz [...] als auf einmal ein spöttisches Lachen vor dir erschallt und dich auf die Erde zurückreißt. / Was ist es? Vielleicht nur ein Traum, Phantasie?“ (Az éj Szegeden, MKÖM 58/50)

b. „Die obdachlose Stadt“ (A hajléktalan város, MKÖM 56/180)

„Die Frau besorgt die Wäsche, die Männer borgen aus dem Gemäuer des Hauses, was sie nur können, und die Mutter warnt ihre Kinder vor dem Wasser. Ein Genre-Bild, der Pinsel Munkácsys würdig.“ (Újdonságok, MKÖM 56/344)

c. Der politische Ausnahmezustand

„Dieser Mensch hat alles im voraus gesehen, in seinem Kopf musste diese Großstadt von Strich zu Strich im voraus fertig sein, weil sie anders zu keinem so harmonischen Ganzen hätte werden können.“ (Tisza Lajos és udvara Szegeden, MKÖM 63/109)

2. Verwirklichung vs. Entwirklichung. Mikszáth's städtebauliche Überlegungen

a. „Die erzwungene Stadt” (Szeged, – de nem a szegediek, MKÖM 58/139)

„Es wird [...] eine Stadt aus Szeged, mit glanzvollem Kai, stehender Brücke, imposanten Palästen, parkumgebenen Promenaden und lange sich erstreckenden Häuserzeilen... eine riesige weiße Zahnreihe im Kessel der Tiefebene.

Es werden aber Zähne sein, die nichts zu kauen haben. In der Feenstadt des Flachlands wird die Armut hausen, weil man nur die Mauern wiederhergestellt hat – um die Menschen hat sich aber niemand gekümmert. Und doch ist die Stadt für die Menschen und nicht die Menschen für die Stadt.“ (Szeged, – de nem a szegediek, MKÖM 58/138)

b. „Die Erschaffung der Stadt” (Szeged, július 3-án, MKÖM 57/63)

„Szeged ist nach dem Ringstraßensystem angelegt. Drei Ringe sind in einander gefügt. Der erste ist der Ring der Paläste; [...] Der zweite Ring schließt die kleineren Häuser ein, aber auch diese sind schmuck, stockhoch, die Schulen und öffentlichen Gebäude vollends palastartig. An den Radialstraßen gibt es auch schon ebenerdige Häuser, doch mußten sie mit Vorgärtchen versehen werden. [...] Den dritten Ring bilden die gewaltigen Schutzwerke von Szegedin, die Deiche und Ringdämme. Diese Molochs! Wie viel Geld haben sie schon verschlungen und wie viel werden sie noch verschlingen! Aber auch nach einer anderen Seite ist das Menschenmögliche geschehen gegen jedes Vorkommniß.“ (Szegedin. In: Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. [...] Ungarn. Band II. Wien 1891, 508-509.)

b. „Die Erschaffung der Stadt”

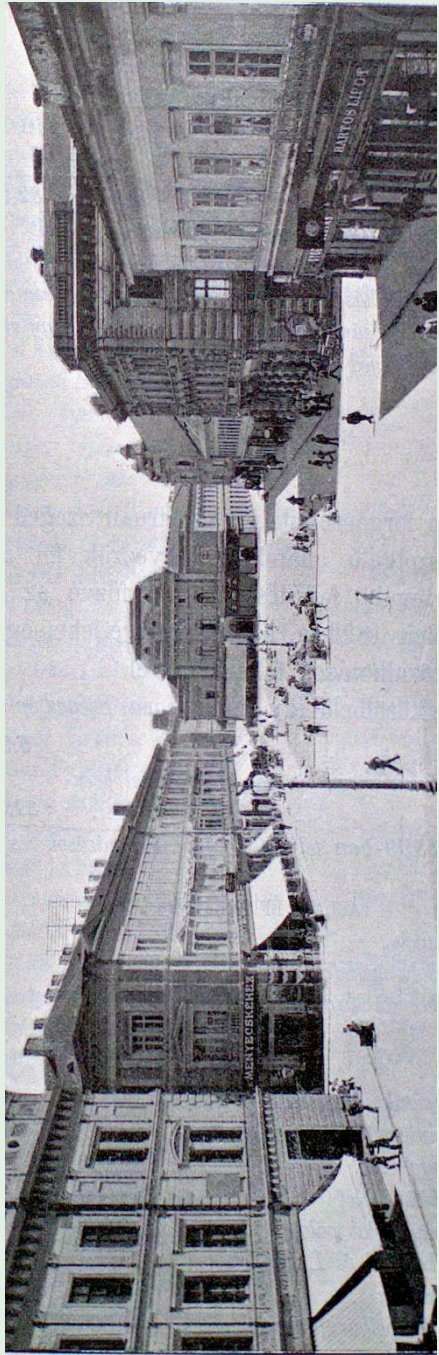
„Ich beging in den letzten Tagen das gesamte Gebiet, auf dem das neue Szeged errichtet wird. Es ist etwas zu groß und es wird schwer fallen, alles städtisch zu erhalten. Doch ist die Stadt durch den äußeren Ring geschickt abgetrennt vom eigentlichen Dorf. Unser liebes Szeged wird zu einem Schmuck, den man in einen ordinären Holzkasten verschlossen hat.“ (A hajléktalan város, MKÖM 63/110)

„Szeged ist einer Kokosnuss ähnlich, zuerst kommt die zottige Hülle, diese sind allerlei, diesseits des großen Rings liegende kleine Häuser. Dann kommt die Schale, die bereits städtischen Bauten diesseits des kleinen Rings. Endlich kommt das Feinste, die Paläste innerhalb des kleinen Rings [...]. Mit anderen Worten, die prächtige Stadt ist in Szeged rumherum bedeckt zunächst durch eine Kleinstadt und dann durch ein Dorf.“ (Szegedi képek, MKÖM 67/134)

„[F]reilich ist es häufig der Fall, dass im ersten Stock eines [...] Palastes Menschen im Bauernmantel wohnen, die den Glasspiegel mit dem alten Rock von ‚Mutter‘ [anyjuk] gegen das grelle Sonnenlicht wie gut auch immer als Vorhang bedecken, und wenn das ‚Herrenglas‘ zerbricht, es mit Zeitungspapier ersetzen.“ (Szegedi képek, MKÖM 67/134).

c. Die „zweite Stadt” (Opera Szegeden, MKÖM 60/114)

„Paläste und Hähne. Wie kommt das denn zusammen? Worüber disputieren *die* um diese Zeit?“ (Szegedi képek, MKÖM 64/156)

3. Blicke aus der Distanz

a. Fremde

„Es grenzt an ein wahres Wunder, was dort geschieht. Es ist fast unmöglich, selbst ein nur annäherndes Bild vom Ganzen zu geben. Stellen wir uns dennoch auf einen Punkt hin und blicken wir umher. Kommen Sie mit mir zum Beispiel hier in die Mitte des Marktes.“ (Szegedi képek, MKÖM 64/158)

b. Nostalgie

„Auf diesen Straßen bin ich nie gegangen, unbekannte Häuser ragen mir fremd mit ihren gebieterischen Frontseiten entgegen. [...] „Meine glanzvollsten Federn sind ausgefallen. Ich kam nach Szegedin und finde Szegedin nicht mehr in Szegedin.“ (Igazán Szegeden vagyok-e?, MKÖM 60/207)

László Szilasi: A harmadik híd (2014), Vorsatzblatt

